

مظفرالدین شاه، نمای نزدیک

جلال فرمند

تأمل و تحقیق در مورد شاهان هفتگانه قاجاری چندان سخت نیست: زندگیهایی به هم نزدیک و همانند؛ فقط کافی است عملکرد آنان را در نحوه حکومت بررسی کنیم. این حکومت چون ایلی است و مبتدا، مبنای حکومت مطلقه فردی، مملو از اشتباهات فردی و نفوذ و دخالت عوامل بیگانه و داخلی است. شخصی چون مظفرالدین شاه نیز، با اینکه با سر سلسله این خاندان صد سال فاصله زمانی دارد، شیوه حکومتی یکسانی داشت. تنها تفاوتی که می‌توان بین این هفت نفر پیدا کرد خصلتهای شخصی و فردی هر یک از آنان بود؛ هرچه آغامحمدخان خونریز بود، مظفرالدین شاه، اینگونه نبود؛ ولی در اصل فرمانروایی آن دو هیچ تفاوتی دیده نمی‌شود.

ناصرالدین شاه، که گویا به جز با گلوله میرزا رضا کرمانی حاضر به تحویل سلطنت نبود، سرانجام تن به قضا داد و زمانی مظفرالدین شاه به حکومت رسید که در فراق سلطنت چهل سال ولیعهدی را تحمل کرده بود.

آموزشهای سطح پایین و اندک وی در دربار کوچک تبریز و در جمع اشخاصی بیسواد و نادان مسلماً شاهی سیاستمدار تحویل ایرانیان نمی‌داد. وی مردی علیل و ضعیف‌النفس بود و با این خصوصیات در جمع قاجاریان زیانزد. متأسفانه جمع اطرافیان در دربار تبریز که هرکدام به دنبال نواله‌های بودند کار را برای او سخت‌تر کردند و درباریان به جای مانده از پدر نیز در طمع شکاری دیگر کمر خم می‌کردند.

در سال ۱۳۱۳ق با تمهیدات علی‌اصغرخان امین‌السلطان زمینه حضور وی در طهران به راحتی فراهم شد و شاه به دارالسلطنه نزول اجلال کرد و بر تخت نشست. روزنامه ناصری چاپ تبریز طبق رسم آن زمان متملقانه شاه جدید را چنین معرفی می‌کند:

نوید و مژده ز ماهی رسانده آن تا ماه جلوس حضرت سلطان مظفرالدین شاه
این شهریار جوانبخت و شاهنشاه کیوان تخت در ۱۴ جمادی‌الثانی ۱۲۶۹ هجری

متولد و امروز چهل و پنج سال از مدت زندگانی طی فرموده و روز عید غدیر ۱۲۷۷ و در سن نه سالگی به مسند عالی ولایت عهد نایل شده‌اند و کلیه این مدت را به تجربیات مملکتداری و تحصیل رسومات رعیت‌پروری پرداختند و در اغلب علوم کامل و در علم حساب و جغرافیا و هندسه و زبان فرانسه و عربی و ادبیه و املاء و انشاء مسلم‌اند و خمیرشان با آب و گل رحمت سرشته و شخص شریفشان از جوهر رأفت و معدلت خلقت شده و در مملکتداری و رعیت‌پروری مشهور آفاق هستند...

اولین نطق شاهانه نیز در تاریخ ضبط شده است. مظفرالدین شاه در این نطق می‌گوید: بحمدالله تعالی از این راه دور سلامت به منزل رسیدیم و بر تخت موروث نیاکان خود قرار گرفتیم... پدر بزرگوار تاجدار مادر راه دین خدا بدرود زندگی فرمود و بی‌شبهه در میان سلاطین اسلام مقامی عالی گرفته است. نباید هیچ وقت از دعای خیر در حق ایشان غفلت کنیم و در این حادثه کدورت‌انگیز ملت نجیب ایران طوری عزاداری کردند و از جلوس ما آنقدر اظهار خوشحالی نمودند که خاطر ما را از خودشان راضی کردند و حقیقتاً نوکرهای ما هم از جان و دل با جان و مال حاضر خدمت شدند، صداقت و دولتخواهی خودشان را به ما ثابت کردند...

۲۵۰

در دوران سلطنت وی هرچند برخی از سیاستمداران با سواد از قبیل امین‌الدوله سعی در ایجاد اصلاحات و تغییراتی داشتند ولی با کارشکنی بسیاری دیگر از درباریان این دوره به نتیجه‌ای نرسید. گرفتاری بیشتر این شاه از زمانی آغاز شد که شعله گردشگری‌ای که شاه شهید برافروخته بود در دل فرزندش نیز روش شد و وی، مانند شاه بابای خود هوس سفر فرنگ به سرش زد. تریولوژی سفرهای وی به اروپا حاصلی جز قروض سنگین برای ایران در پی نداشت. وام‌هایی که قرار بود خرج اصلاح مملکت شود سیورسات عده‌ای از درباریان همراه او را فراهم کرد.

شاه علیل، در پایان کار که شیرازه امور از دستش خارج شده بود و ایران و طهران در شور انقلاب و عدالتخواهی می‌سوخت در اوج ضعف و بیماری با امضای فرمان مشروطه حداقل نام نیکی از خود بر جای نهاد و نام مشروطه را همواره قرین نام خود کرد.

مظفرالدین میرزا ولیعهد در تبریز: از چپ: رضاقلی، صدرالدوله، مظفرالدین میرزا، شماعالسلطنه و کشیکچی باشی (۱۲۸۳) [۲۵۸۶-۱]

ناصر الدین شاه و فرزندش مظفر الدین میرزا ولیمهد (۱۲۸۳ق) | ۲۵۸۵-۱۱

مظفرالدین میرزا ولیعهد در تبریز | ۳۵۳-۳۲۲۶

مظفر الدین میرزا همراه فرزندش محمدعلی میرزا [۱۳۲۵۱-۱]

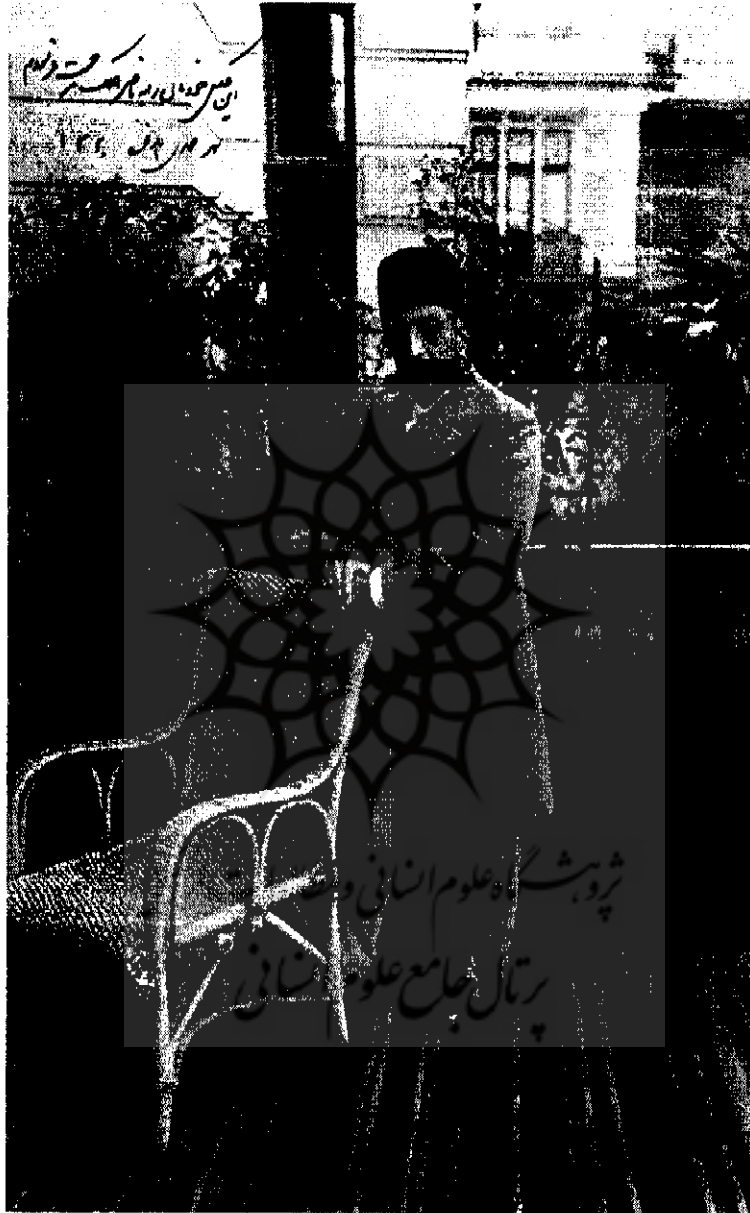
عریضه خوانی وکیل الملک برای مظفر الدین میرزا | ۱۲۸۲-۱۲۸۳

این عکس در سال ۱۳۵۷
برگرفته از مجله
پژوهش‌های تاریخی و ادبی

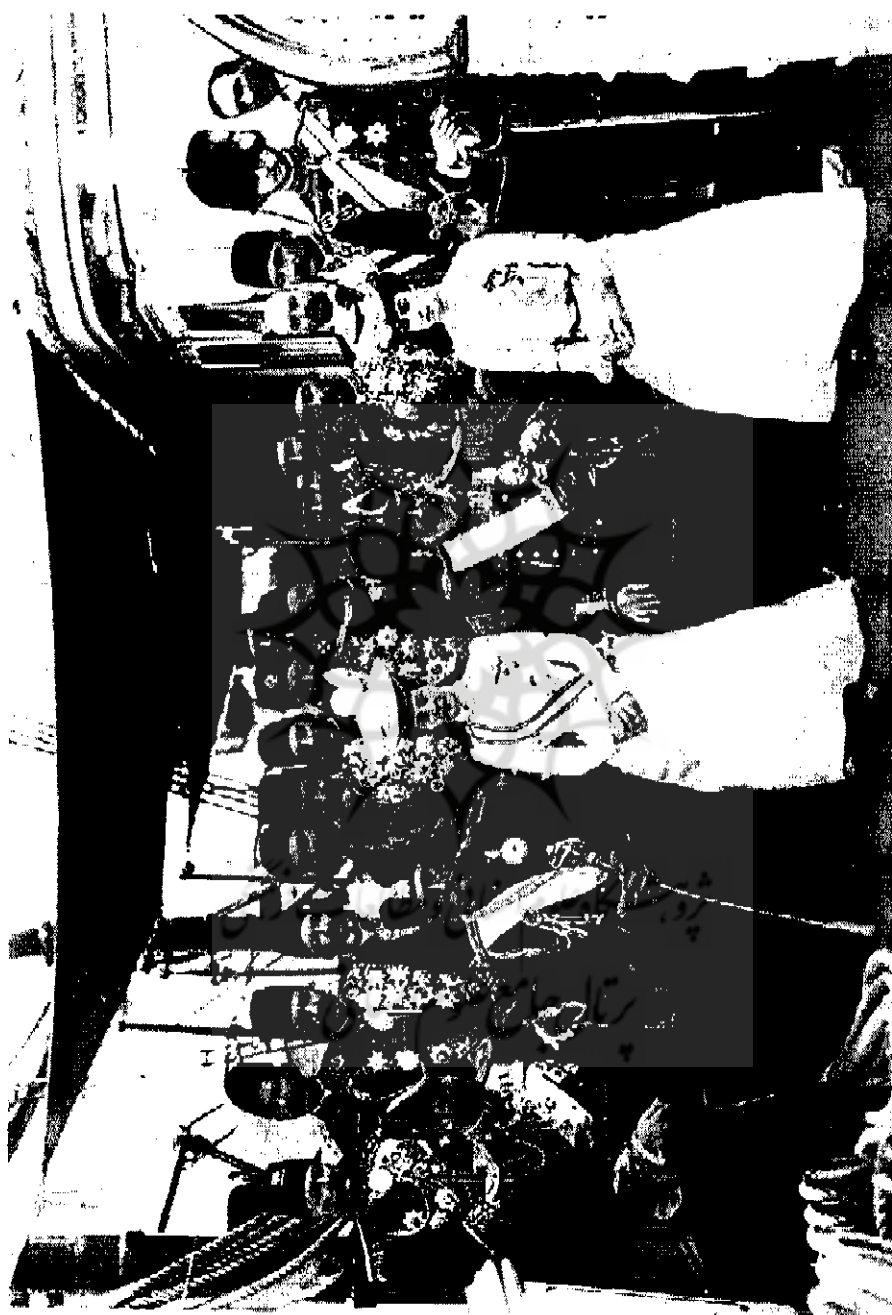
۲۶۰

سکاد علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رساله جامع علوم انسانی

[۵۶۱۸-۱]

مظفر الدین شاه و همراهان در سفر خود به اروپا در کنار ملکه و ولیعهد انگلیس | ۱۲۴۸۳ - ت

۲۶۵

مظفرالدین شاه و چند تن از فرزندانش؛ عضدالسلطنه، نصرت‌السلطنه و یمین‌الدوله | (۱۲۴۷-ت)

مظفر الدین شاه با عده‌ای از درباریان در اطریش آ ۲۲۹۵-۱۱

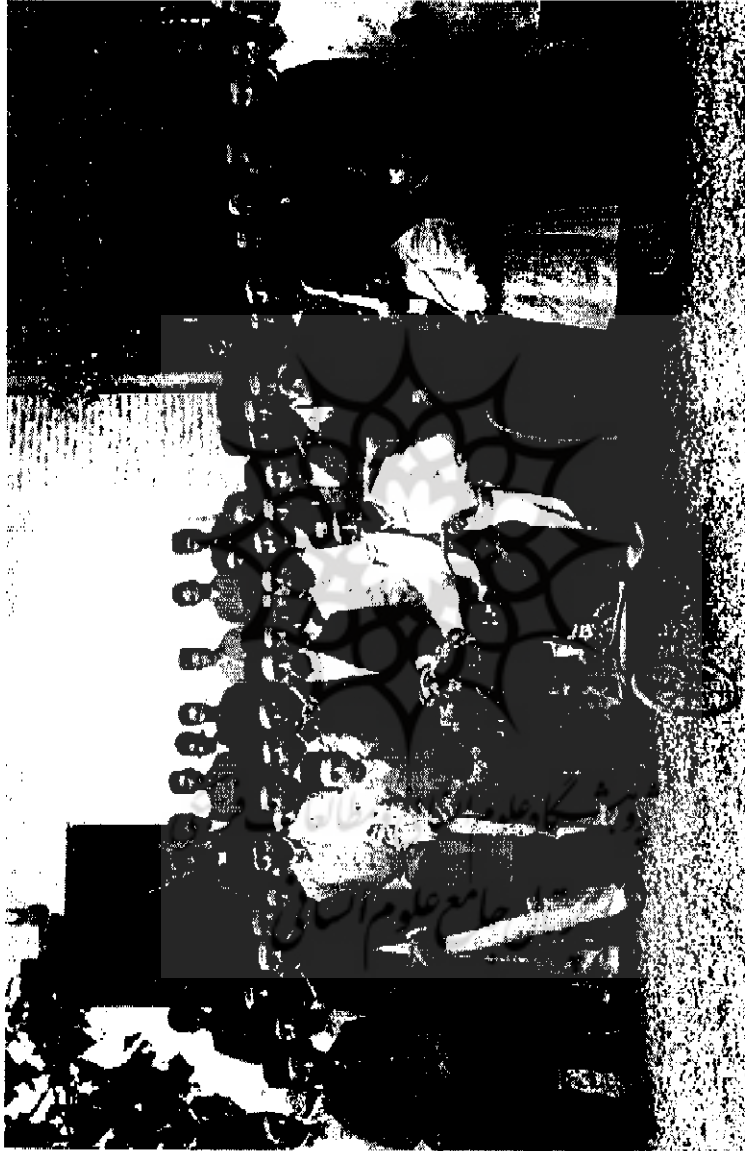

سفر مظفرالدین شاه به اروپا برای افتتاح نمایشگاه صنایع ایران | ۱۳۲۴-۱۳۲۵

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جلالی علوم انسانی

عده‌ای از زنان حرمسرای مظفرالدین‌شاه در جشن تولد ناصرالدین میرزا فرزند شاه (۱۳۲۰) [۱-۹۹۶]

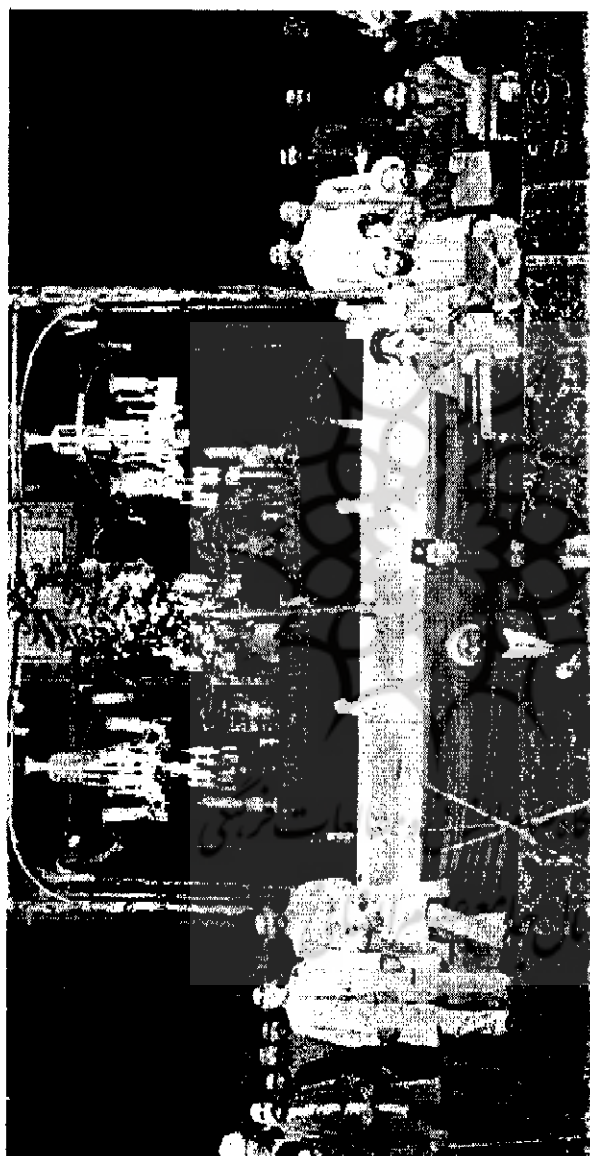

روزهای آخرین مظفرالدین شاه روی سه پرده | ۱۳۴۶-۱۳۴۵

مظفر الدین شاه هنگام گشایش مجلس شورای ملی (دوره اول) [۲۴۷۶-۱]

شماره ۱
ژانویه ۱۳۳۶
مجله علمی و ادبی
رساله جامع علوم انسانی

Combene de S. M. M. Mozaffar-ed-din Shah de Perse & Céhéran.

دشمنان در دربار مظفر الدین شاه در تبریز
لاخوانه دیگر خدمت برادر محترم

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی